ԵՒՐՈՊԱ

Քաղաքական Լուրք

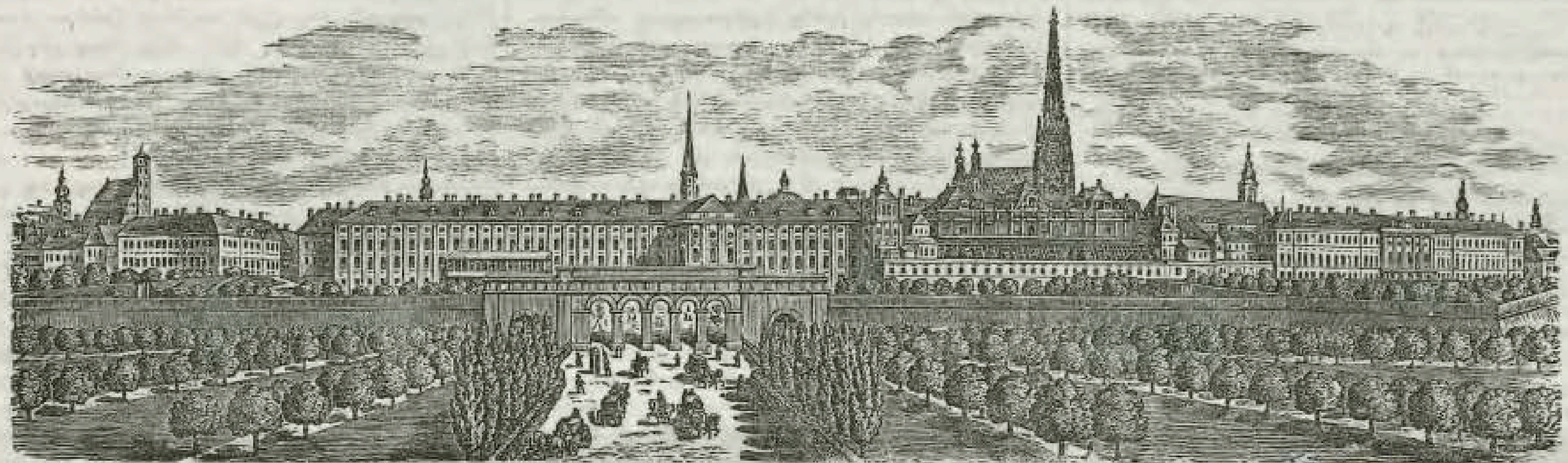

Թիւ 50 — 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ (30 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ) — 1848

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

ԱՒՍՏՐԻԱ. Փէրտինանտոս կայսեր հրաժարիլը ու թագաւորին աթոռ անցնիլը։ Խորհրդարանին ըրածները։ Վիեննայի պատերազմին մէջ մեռած զինուորականները։ — Լոմպարտիայի ու Վենետիկու խառնակ լուրերը։

ՀՌՈՄԱՅ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ. Քահանայապետին ծածուկ հեռանալ կերպը։

ԳԱՂՂԻԱ. Ազգային ժողովքին մէջ քահանայապետին ու Հռոմայ վրայ խօսուածները։ Պաշտօնական լրագիրներուն՝ քահանայապետին վրայ տուած լուրերը։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ. Պրուսիոյ թագաւորը նոր սահմանադրութիւն մը կու տայ։

ՍԱՒՈՅԻԱ ՈՒ ՆԻՑՑԱ. Գաղղիոյ ու Սարդինիոյ միջնորդութիւնը։

ՍԱՐԴԻՆԻԱ. Խորհրդական դաշնակցութեան նախագահութիւնը։

ՏՈՍԿԱՆԱ. Լիվորնոյի պատգամաւորներուն նոր ընտրութեանը պատճառաւ մեծ խառնակութիւն մը կ՚ըլլայ։ Նեապոլսոյ ու Գաղղիոյ թագաւոր հեռու կ՚ուզէ։

ԲԵԼՃԻՔԱ. Աւստրիոյ անուններու Բոպանայի դրամին վրայ նկարուածները։

ՀԵԼՎԵՏԻԱ. Օտարականներուն ու Գերմանիոյ խռովարարներուն վրայ ըրած որոշումը։

ԱՆԳՂԻԱ. Մանչէսթըր։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ. Խորասանի փաշային մահը։

[illegible] ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ. Հայրենասիրութիւն։ (Շարունակութիւն)

ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԻԵՆՆԱ. 11 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ

ՓԷՐՏԻՆԱՆՏՈՍ Ա. ծերունի կայսեր անմահին հրաժարիլը՝ ժողովրդեան սրտին մեծ ազդեցութիւն ըրաւ, ամենուն երեսը խորին տրտմութիւն մը կը տեսնուի, յառաջուան ընթանին յարոց չկրնար խօսելու։ Մինչև անէն մարդ այսչափ մեծ ու անակնկալ դէպքի մը պատճառը կը հարցնէ, որն որ շատ դժուար չէր սա երկրորդ անդամն է որ Աւստրիացւոց կայսերական աթոռը հրաժարումով պաշտօնէ կը զատուի։ Ըստ սովոր է որ կայսրը իր անձնական նկատմունքները՝ ժողովրդեան, օգուտին ու ազատութեան յաջողին զոհելով՝ իր վրայ մատղեկնան ըլլայ, ու իր սրտին յարութեան հանգիստը բոլոր եւրոպայի առջևը տեսցուց։ Ըստմեան ըսածն ան է, որ կայսրը Մոծատներուն հետ չափէ գուրս գթութեամբ վարուելով՝ իրենց այնչափ պահանջմունքներուն ալ կատարած է, որ գուցէ պէտք էր չընէր, և հիմա որ բոլոր Մոծատները ապստամբութեան մէջ են, և հարկ է որ զէնքով զարկել ու շատ յանդգնաբար ալ ետ առնելի, երբ կայսրը չուզեր իր տուած խօսքը ետ առնել, և սոսր համար ուզած է ետ քաշուիլ։ Ամենաւանդ որ իր հպատակներուն ալ մէկ երկու անգամ՝ յաղթած ապերախտութեան վերջերուն սպինեցը չեն սրտին վրայէն քիչացած չէն։ Շատերն ալ կը համարին որ կայսրը շատոնց սա բանս միաքը դրած էր. բայց յարմար ատենուան կը սպասէր։ Լրագրին մէկը կ՚ըսէ, թէ Փէրտինանտոս իր կամքին ու յօժարութեամբը Թագէն հրաժարելով՝ ցուցուց որ իր կայսրութեան ատենը ունեցած փառքը իր աչքը չէր շլացուցած. անբասիրութեան մէջ ալ հաւասար ամէն բնաւոնեաց օրինակ կրնար ըլլալ, և հիմա իր առանձնութեան մէջ հոգին պէտք է ըլլայ ամէն իշխաններուն։

Ըսինք թէ ատենին, որչափ որ կուրծքին էր նէ հանգստանէ իր հրաժարման պատմութիւնը ծանուցինք, սա անգամ մէկ քանի պարագաներն ալ կ՚աւելցընենք, որոնք արժանահաւատ աղբիւրներէ վերցուցինք կը հրատարակենք։ Դեկտեմբերի 2ին առտուան ժամը 10ին էրը որ արքունիքին պատարագը մէջ բոլոր կայսրին հրաւիրուած կայսերական իշխանները, Վինտիշկրեց ու Եէլաչիչ, և պաշտօնեաները ժողվուած էին, կայսրն ու կայսրուհին, ինչպէս որ ըսուեր պատմած էինք, ներս մտան. Փէրտինանտոս կայսրը հրաժարման թուղթը կարդալ կը տուաւ, որ Փրանկիսկոս կարլոս արքէզափրն ալ կայսերական թագին իրաւունքէն հրաժարեցաւ, ու 18 տարեկան Փրանկիսկոս Յովսէփ արքեզաւբայ կայսեր հռչակուեցաւ։ Նոյն ատենը նոյն Փրանկիսկոս Յովսէփ արքեզաւբայ կայսերական աթոռը նստելէն յառաջ՝ գնաց Փէրտինանտոս կայսեր ու իր հօրը առջև ծունր դրաւ, ու իրենց օրհնութիւնը խնդրեց։ Արժանի տեսարան մըն էր որ նոյն ատենը կը տեսնուէր. առաջ Երիտասարդ մը 36 միլիոն ժողովրդեան կայսր ըլլալով, իր նախորդին ու հօրը առջևն ծնկած օրհնութիւնները կը խնդրէր, ու իրենց օրհնութիւնը առնելով իւր օրհնութեան նշան մը համարելով։ Բոլոր կայսերական տան ու ներկայ ըլլողներուն սիրտն եղաւ, ամէնքն ալ մէկանց աչքերնին իրենց հայրենասիրութիւնն ու ծերութեան նորընծայ կայսեր կը յայտնէին։ Իսկ Փէրտինանտոս կայսրը ամէնուն ետեւ երկու զօրավարներուն Վինտիշկրեց իշխանին ու Եէլաչիչ սեպուհին ձեռուըներէն բռնած՝ տարաւ պինեց նոր կայսեր յանձնեց։ «Սոյն փայլին մէջ սրահին դռները բացուեցան, ու հրապարակաւ ժողովրդեան առջև հրաժարման ու ընտրութեան հանդէսը նորէն կատարուեցաւ։ Զինուորները մեծ ուրախութեամբ ուխտեցան ու կեցցէն ու ամէնուն ալ բերնէն վազած արտասուքը։ Առջի օրուանէն հանդէսին մէջ Փէրտինանտոս կայսրն ու Մարիամ Աննա կայսրուհին հրաժեշտ տուին, ու քիչ մը ետքը Բրակա գացին։ Իսկ նոր կայսրը Փրանկիսկոս Յովսէփ կեցցէն նորը Վինտիշկրեց ու Եէլաչիչ զօրավարներուն հետ մէկտեղ ձիու վրայ՝ զօրաց հանդէս մը ըրաւ, ու բոլոր զօրաց կեցցէ՜ մեր Փրանկիսկոս Յովսէփ կայսրը աղաղակն ձայնը չէր դադրեր։ Վիեննայի լրագիր։

— Փէրտինանտոս կայսեր հրաժարումն ու նոր կայսեր ընտրութիւնը նոյն օրը Կրեմզիր խորհրդարանին մէջն ալ հրատարակուեցաւ։ Պաշտօնեաներն ամէնքն ալ ներկայ էին, և Շմէրլինկի իշխանը ատեանին կարդաց պաշտօնեան ըսած երկու բառ։ Տեսնը ըսն։ Այսօր մեծ գործողութիւն մը եղաւ, որուն որ ազգականաց պատմութեան մէջ ինչ ազդեցութիւն ունենալը յայտնի է։ Կայսրը հրաժարեցաւ, և իր եղբօրորդին Փրանկիսկոս Յովսէփ Ա. անունն եղաւ։ Կեցցէ՜ Փրանկիսկոս Յովսէփ Ա։ Բոլոր ժողովականները ամէնքն ալ ոտք ելան ու նոյնը կրկնեցին։ Կարդաց նաև բոլոր հրովարտակներն ու յիշատակարանները, որոնց մէկ քանին աւելի թերթին հրատարակեցինք։ Ասոր վրայ ժողովականները նորէն երեք անգամ՝ կեցցէ՜ Փրանկիսկոս Յովսէփ Ա. մեր կայսրը, կանչեցին. նոյնպէս հրաժարող կայսեր ալ կեցցէ՜ աղաղակեցին։

Ժողովքին նախագահը առաջարկեց որ խորհրդարանը իր կողմանէ երկու կայսրներուն ալ պատգամաւորութիւն խրկէ, մէկուն՝ մինչև հիմա ժողովրդեան ըրած շնորհքներուն, սուած ազատութիւններուն շնորհակալութեան, ու մէկալին՝ շնորհաւորութեան համար։ Բոլոր ժողովքը մէկ բերնով սա առաջարկութիւնն ընդունեցաւ։ Երկուքին համար ալ պատ պատ նամակներ չինուեցան, ու ժողովքին անդամ մէկ պատգամաւոր երեք երեք հոգի ժողովքին դահլիճէն մէկտեղ երկու կայսրներուն պատգամաւոր գացին, ու իրենց շնորհակալութեան ու շնորհաւորութեան խօսքերը ըսին։

— Խորհրդարանին Դեկտեմբերի 4ին նստին մէջ ելեւմտից պաշտօնեան 1848ին եկամտից հաշիւը ցուցուց ու 80 միլիոն ֆիորին ալ աւելորդութեան թղթերով նորէն փոխ առնելու առաջարկեց։ Զանհամեմատ քիչ մը դէմ սկսան խօսիլ, բայց ելեւմտից ամենայն ժողովքին յանձնեցին որ 8 օրուան մէջ սոսր վրայ խորհի ու ժողովքին իր կարծիքը յայտնէ։ Տուած հաշուէն կ՚երեւայ որ Աւստրիա տարուէ տարի 47 միլիոն ֆիորին շահ կը վճարէ, ուր որ Գաղղիա՝ տարին 110 միլիոն ֆիորին, իսկ Անգղիա՝ 180 միլիոն ֆիորին շահ կը վճարէ. ու մարդու վրայ համարելով՝ Աւստրիայի մէջ մարդ գլուխ 1 ֆիորին 17 գարաճարան, Գաղղիոյ մէջ՝ 3 ֆիորին 18 գարաճարան, իսկ Անգղիոյ մէջ՝ 10 ֆիորին 19 գարաճարան կ՚իյնայ։

— Վիեննայի պատերազմին ատենը մեռած ու վիրաւորուած զինուորներուն թիւը պաշտօնական լրագիրն սաանկ կը դնէ. 14 պաշտօնեայ (ձիաւոր), 175 հասարակ զինուոր ու 57 ձի մեռեր են. 42 պաշտօնեայ, 774 զինուոր ու 11 ձի վիրաւորեր են։ Բայց սա վիրաւորուածներուն մէջէն խել մը մեռնողներ և քաղաքացւոց վիրաւորներն ու մեռածները վերի թուերուն մէջ համրուած չեն։

ԼՈՄՊԱՐՏԻԱ ՈՒ ՎԵՆԵՏԻԿ. Սա գաւառները շատ հանդարտ ու հանգիստ են, որն որ Իտալիայի մնացած մասերուն հիմակուան անիշխանութեան վիճակին ու եղած խռովութիւններուն նայելով՝ սսորկան յառաջեկը իրենց մեծ երջանկութիւն ու բարեբախտութիւն պէտք է որ սեպեն։ — Մինչև կը լսուի որ Իտալիոյ ու Թրեվիզոյի մէջտեղերը 40,000ի չափ զօրք մէկտեղ կը ժողվուի, անտարակոյս քահանայապետական երկիրներուն ու Տոսկանայի մէջ եղած շփոթութիւններուն պատճառաւ։ Մանաւանդ որ կ՚ըսուի նաև թէ Բիջ գեներալ զօրքերը խաղաղութիւնը կը խրկէին, որ խառնակիչ յաղթեն, բայց նէ՝ փախեան։

ՄԻԼԱՆՈՅԻ վիճակը նոյն է. միայն սա կըսեն ունինք, որ Ռատեցքի Գլխաւորութեան մարդկանցը կայսերական զօրաց ձեռքն անցեր է, և հիմա բոլոր Լոմպարտ Մոծատներէն բանտուելով՝ յառաջուան պէս դարս կայսերական գաւառ մը եղած է։ —

Այսպէս ամէօրը անցնելուն պէս՝ Ներսէս Խոստովանողին հոտաւորին Գորմաւորին ... քաղաքականն ... [illegible] ... Լրագրոց ... թերթերուն ... վրայ ... [illegible] ... գրեր է ։

ՀՌՈՄԱՅԻ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

Հռոմ, 26 Նոյեմբերի ։ Սրբազան Ս. Քահանայապետը ամսոյս 24ին գիշերուան Հռոմէն հեռացաւ ։ [illegible] ... մէջ ... կը գրէ ։

[illegible]

ՊԻՈՍ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ Թ.

Պաշտօնականները ... Ս. Քահանայապետին ... [illegible]

[illegible]

Հռոմ, 25 Նոյեմբեր 1848.

ԺՈՂՈՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ... [illegible]

[illegible]

Ս. Քահանայապետին փախչելուն ... [illegible] ... Նոյեմբերի 29ին ... Նոյեմբերի 24ին ... [illegible]

[illegible] ... Նոյեմբերի 27ին ... [illegible]

Այս ծանրագրութեան վրայ շատ խօսուեցաւ ու չխօսեցաւ, լուրեր տարածուեցան ժամանակ Գաղղիայի մէջ, ինչպէս Գաղղիայի լրագրութեան մէջ ընթերցողները կը սեպեն ։ Նոյն միջոցին ալ ըսաւ որ Ս. Քահանայապետը անգլիական շոգենաւով Մալթա գացած ըլլայ, բայց չստուգուեցաւ ։

Ինչպէս որ պաշտօնականներուն համար ըսինք, նոյնպէս Հռոմայի ու Խռովութեան ընկերներուն մէջէն՝ խորհրդարաններուն ու Խռովական անկախութեան կողմն ըլլողները Ս. Քահանայապետին այսպէս իր մեղմութեան փախչիլը անտարբերութեամբ, և կրնայ ալ ըսուիլ որ ուրախութեամբ ընդունեցին, որովհետեւ կը համարին որ հիմա աւելի յառաջ կրնան տանիլ ։ Նոյն նոյն մարդիկներն են, որոնք որ նոյն իսկ Ս. Քահանայապետին պատերազմի ու նոր իշխան անուանը իրենց եղբայրութեան ... ու յառաջ տանիլ ... փոքր քաղաքացիները և նոյն իսկ Իտալացւոց մէջէն աւելի մասնաւորներն ալ սա խոհեմական ազատասիրութեան սկիզբն ի վեր ան աւելի ուրախութեան աղաղակներուն ու նոյն "Կեցցէ Պիոս Թ.„ ձայներուն մէջ յանդուգն զինուորութեան մը կը սեպէին, որուն համար չէին ուզեր համաձայն, և անանկ աղաղակ կը համարէին. բայց հիմակուրթիւնները բարեկարուն կասկածը չափէն աւելի համարեցին ։

Պաղղիա Լիճէի եպիսկոպոսը Հռոմի վերջին դէպքերուն լուրն առնելէն ետքը իր թեմականներուն այսպէս կը գրէ. "Մեր ամենասիրելի եղբարք ։ Արտասուք յաւաց ու տրտմութեամբ մէջ ընկղմած կը ծանուցանենք ձեզի մեր ամենասիրելի Քահանայապետը՝ Պիոս Թ.ին վրայ եկած նոր նեղութիւնները ։ Սուրբ քաղաքը դաւաճանութիւններով ձեռք ինկած է. պղծեր մինչեւ Քահանայապետին պալատին մէջ վազեց ։ Նոյնպէս Միջատաւ ... փախանողը չաշխարհական գաւառ բռնութիւն կը խորէ, իր քահանայապետական իշխանութիւնը ... կը կրէ ։ Նոյնիսկ ու այնչափ չարբեաց մէջ հաստատ հաստատուած է. Հռոմէական Ս. Եկեղեցին այսպիսի փորձերու փորձուած է ։ Դժբախտին գանեցը մէջը իրեն դէմ կռուեցան, բայց երբեք չէն կրնար յաղթահարել ։ Նախատուած ու նեղութեամբ լեցուած Պիոս Թ. մեզի աւելի սիրելի է՝ քան թէ մոգերին տարածոյն կայսրի սիրելի ու իր մեծագործութեան մէջ յաղթանակներ ընդունող Պիոս Թ. ։ Թէ որ ան ամենայնէ իր բարձր ձիրքերովը բոլոր աշխարհքին զարմանալի էր, հիմա իր առաքինութիւնը աւելի եւս կը փայլի, որուն պղծութեանը՝ գժբախտութիւնն ատանալութիւն մը կու տայ ։ . . .„

ԳԱՂՂԻԱ

ՓԱՐԻԶ, 29 Նոյեմբերի ։ Թէպէտեւ Գաւենեագ Նոյեմբերի 24ին ժողովի մէջ իր վրայ եղած ամբաստանութիւնները սուտ ցուցուց, ու ձայնիտ մէջ անոր գործածները 503 քուէով 34 քուէի դէմ՝ գովելի ծանուցաւեցան, բայց որովհետեւ դրոս հասարակապետական ըլլալուն համար՝ Բոնափարտեանները ու հասարակականներուն հաճելի չէ, իր կողմը զօրաւոր է ու նորէն պաշտպանոնչ ընդունելիքին քանի մը նշաններ կերեւան, անոր համար իր հակառակորդները ոչ երբեք կը լռեն ու միշտ կը ջանան որ վար ձգեն ։ Նոյնց խօսելու մեծ նիւթ եղաւ Գաւենեագին Հռոմի դէպքերուն մէջ բռնած ճամբան ։ Գաւենեագ հեռագրով լուր առնելուն պէս որ Ռոսսիին մահուընէ ետքը Ս. Քահանայապետը խանդարուած պէս է ու ամենեւին ազատութիւն չունի, Պ. Գորսէլին յանձնեց որ շուտով մը Մարսիլիայի աւզեւ կեցող պզտիկ նաւատորմիղով ու 3500 հոգւով Չիվիդավեքքիա երթայ ։ Նոյնպէս գործոց պաշտօնեայ Պ. Պասդիտն ալ Պ. Գորսէլին գրեց որ Հռոմէական իշխաններուն ամենեւին չխառնուի, հապա միայն փորձէ տանի որ Ս. Քահանայապետին անձն ազատ պահէ, ու թէ որ անիկա Հռոմէն հեռանալ ուզէ, ամէն կերպ օգնութիւն ընէ ։ Նոր վրայ զանազան հակառակութիւններ ելան. շատերն ըսին որ Գաւենեագ ինչպէս ուրիշ շատ բաներ, նոյնպէս սա ալ անոր համար ըրաւ, որպէս զի եկեղեցականները փառաւորէ ու անանց ձեռքով զաշխարհն ընտրուելու մեծ օգնութիւն մը գտնէ. բայց Պ. Լեդրիւ Ռոլէն Նոյեմբերի 30ին ատենին եղանակաւ մը բողոքելէն ուրիշ մեղադրեց խօսեցաւ. "Հռոմ խաղաղ է ։ Ժողովուրդը Ռոսսին մեռցուց, վասն զի տմարդական էր, նոյնպէս Հեռունեացի փնտռողները շաղեր, վասն զի տմարդական են. ասիկա աղմուկ կամ խռովութիւն (émeute) չէր, հապա յեղափոխութիւն (révolution) էր, զորն որ քաղաքականութեան արժանի տարակուսութիւնը պիտի ճանչնայ ։ Ասանկ ատեն՝ Գաղղիայի սուր զօրք Չիվիդավեքքիա երթալը՝ Եւրոպայի մէջ գրգռութիւն հանել չէ, մեր զօրքը Իտալացւոց առնելը ըսել չէ ։ Արդէն որ Քահանայապետին անձը պաշտպանելու համար է, բայց յայտնի է որ Քահանայապետին անձը վտանգի մէջ չէր ։ Կարծեմ թէ որ Բոլոնին սպառնալուն համար պզտաքան խռովութիւն մը, Վիեննա ռամկապետական Պլումին սպաննուելուն համար ինչո՞ւ անտարբեր կեցաք ։ Աւելին յայտնի է որ ձեր (Գաւենեագին գաւառագով) բռնած ճամբան ուրիշ քաղաքական փոխման մ՚ունի ։ Նոյն թէ որ Ռաւեղդիին մոքան (իրը թէ Իտալացիները դաշնելու մարդ) զործել կ՚ուզէք, նախ ազգային ժողովքին պէտք չհարցունէ՛ք, դուք ազգային ժողովքին միայն գործիքն էք . . . ։ „ Նոյնպէս ուրիշներն ալ ուրիշ խօսքեր խօսեցին զատ՝ Այս գործքին մէջ Գաղղիացւոց սակին, ալ ընտն ու պաշտօնին վրայ կը ցուցնէ բոլոր ։ Պ. Տիւֆոր պատասխան տուաւ որ Նշան ամէն թերթերը ազգային ժողովքին առջեւը հանելու ժամանակ չկար ։ Կարծեմ եթէ մենք մարդ չխրկէինք ու Հռոմայէն խրկէր, ուրիշն պատիւը ասոր առջ տանուեցաւ, կ՚ըսէին, և, եղած յանդգնութեանը ան տանելը իրաւամբ կ՚ըլլար ։ Կարծեմ պատերազմի փոխ չկայ, ու ըլլալու ալ ըլլայ նէ, միջի փոխանար բան մը չէ ։ Անանք ասկից ետքն ալ դէմ խօսիլ կ՚ուզէին, բայց 480 քուէով 63 քուէի դէմ սա խօսքը դադրելն ընդունեցին ։ Նոյնպէս կը սեպուի որ շատոնք կողմէն կառավարութեան վարմունքին հաւանած է և կ՚ախորժաղ. մանաւանդ թէ անոնք եղան ու շնորհակալութեան խօսքեր խօսեցան ։ Այս որովհետեւ Գաղղիա հասած լուրերը այնպէս կը ցուցնէին որ Ս. Քահանայապետը Մարսիլիա պիտի գայ, անոր համար սկսան պատրաստութիւններ տեսնել, ու կրօնից պաշտօնեան Պ. Փրեւայն (կէս անտառեան) Դեկտեմբերի 1ին Մարսիլիա խրկուեցաւ, որ Ս. Քահանայապետին արժանի ընդունելութիւն ընէ ։

Գաղղիացւոց լրագիրները Դեկտեմբերի 2ին հետեւեալ հեռագրական լուրը կը դնեն, զոր որ Գաղղիացւոց Չիվիդավեքքիա եղող հիւպատոսը Նոյեմբերի 26ին արտաքին գործոց պաշտօնէին ուղղեց ։

"Ս. Քահանայապետը Նոյեմբերի 24ին կէսօրէն ետքը ժամը 5ին Հռոմէն գաղտուկ ելաւ ։ Հռոմ քաղաքը հանդարտ է ու հոգ մը չըրուցնէր ։ Քահանայապետը դէպ ի Գաէդա կ՚երթայ ։ Կ՚ենար անոր շոգենաւը Քահանայապետը առնելու համար Կայէդա գնաց„ ։

Հայրենիք լրագիրը Դեկտեմբերի 1ին կը զրուցէ որ "Նորեկ պաշտօնեաները ժողվուեցան ու Քահանայապետը Մարսիլիա ընդունելու վրայ խորհուրդ ըրին ։ Կը կարծուի որ սա առթով ազգային ժողովքը շարունակ մը կը գումարի, ինչու որ պատրաստութիւններէն շատերը Քահանայապետը գժնուարելու պիտի երթան ։ Արդարեւ Հայրը Փարիզ բնակիլ չուզեր նէ, ուր որ Գիւեղին պալատը իրեն համար պատրաստ է, հարաւային Գաղղիային քաղաքներէն մէկը իրեն առաջարկել կ՚ուզեն„ ։

Այս ամէն հոգածութեան համար Փարիզ եղող առաքելական նուիրակը ազգային ժողովքին քահանայից Պ. Մարգոյին շնորհակալութեան թուղթ մը գրեց ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՊՐՈՒՍԻԱ ։ Ինչպէս առջի ազգային ժողովքը Պրուսիոյ թագաւորին փախարդած էր, որ հիմակը ժողովրդեան կողմնակցութիւններէն աղատ ըլլալով համաձայնութեամբ սահմանադրութիւնը շինեն լմնցունեն ։ Ինչպէս խօսուեցաւ, հոս ալ ժողովականներուն մեծ մասը շուտ գալու պատրաստ էր ու ռամկապետական ըլլալով՝ այնպիսի սահմանադրութիւն մը սկսան շինել, որ թագաւորը իր զինուորութեամբ և կամ՝ ակրաւեան անկախութիւնը պահելով չէր կրնար ընդունիլ ։ Մինչեւ հիմա 111 յօդուածով շինած սահմանադրութիւններուն յօդուածին մէկն ալ ան էր, որ թագաւորը՝ Գրանտֆուրդի գերմանական խորհրդարանին ամէն վճիռները, թէպէտեւ Պրուսիայի սահմանադրութեան դէմ ըլլան, կը պարտաւորէր անմիջապէս հաստատել, ու ասոր իրենց խորհրդարանին պաշտօնը սակ ձգել կամ հաւանութիւնը ինքզինք ։ Այս պատճառաւ թագաւորը առջեւ ու վճարեց որ հիմակուան Պրուսիայի ազգային ժողովքը լուծուի. և որպէս զի բոլոր թագաւորութիւնը առանց օրէնքի չմնայ, ինք իրեն սահմանադրութիւն մը տուաւ, որն որ ետքէն նորէն օրինաւոր կերպով քննութեան տակ պիտի ձգուի ։ — Պրուսիա ուրեմն սահմանադրական թագաւորութիւն երկրորդ քայլերը մեծ ուրախութեամբ ու սահմանադրութիւնն ընդունած է ։

ՍԱՐԴԻՆԻԱ ՈՒ ՆԵԱՊՈԼԻՍ

ՊԻԵՄՈՆԹԷՆ Ենովայէն Նոյեմբերի 27ին, ինչպէս որ ինքը կը հասկնայ, սոսկ աղբերէ խնամարով կը գրուի, որ Լորտ Մինթօյի նոյն ամսոյն 24ին Հռոմ հասեր է, ու Գաղղիայի և Անգղիայի միջնոր-

գութեան վերջին ծանուցումը Նէապոլիս կը ստանի։ Կ'ըսուի. ուխտաւորութեանց դրած պայմանները Լորտ Մինդոյին առաջարկութիւններուն հետ բոլորովին նոյն են, որոնք Նէապոլսոյ Թագաւորը ընդունած չէր։ Այս պայմաններէն գլխաւորներն ասոնք են. Նախ Սիկիլիա Նէապոլսէն բոլորովին անկախ կառավարութիւն պիտի ունենայ, առանձին սահմանադրութիւն, անդամներէն կազմուած զօրք ու նաւատորմիղ։ Թէեւ որ աս վերջին յայտարարութիւնը ընդունելի չըլլար նէ, ան ատեն միջնորդութիւնը պիտի լմննայ ու ասոր պէտք որ ինչ կըլլայ որոշէ. բայց Անգլիա ու Գաղղիա պատերազմին մէջ անձնական պիտի չխառնուին, չէզոք պիտի կենան։

ՍԱՐԴԻՆԻԱ

ԹՈՒՐԻՆԻ մեծութեան ու անկախութեան ջատագովները Թուրինի մէջ ժողվուած՝ Իտալական դաշնակցութեան նախաժողով մը ըրած են, ու զանազան փիլիսոփ կամ հիմնական օրէնքներ տուած են, որոնց վրայ Իտալական դաշնակցութեան հիմը պիտի դրուի։ Այս օրէնքներուն մէջ նախ առաջին Լոմպարդական ու Վենետական թագաւորութիւնները Աւստրիայէն անջատած ու Սարդինիայի հետ միացած կ'ենթադրին, ու աս հիման վրայ կը պնդեն որ բոլոր Իտալիա մէկ զօրք, մէկ նաւատորմիղ, մէկ գանձ, մէկ տուրք, մէկ դրօշ, եւ ուրիշ դրսի աչքերութիւններու քաղաքական մէկ կերպով կառավարութիւն ունենայ, ու բոլոր Իտալիոյ իշխանութիւններն ու Թագաւորութիւններն նոյնպէս ... Այս կերպով բոլոր Իտալիոյ ազգերէն ժողված ազգային խորհրդանոց մը ըլլայ։ Ասկից զատ զօրութիւն իշխանութեան մ'ալ պիտի ըլլայ, մէկ գահերէցի մը, որ պաշտօնեաներ ունենայ, որոնք ամէն պաշտօնական ընտրուին, ու անոնց ձեռքով այս կառավարութիւնը պիտի կատարուի։ Ասկից զատ անոնց պաշտօնեաները ու օրէնքները պիտի դրուին՝ ու ասոնց նման ուրիշ օրէնքներ։

ՏՈՍԿԱՆԻԱ

ԼԻՎՈՌՆՈՅԻ 22ին փիրենցա քաղաքը գրգռութեան ու խռովութեան մէջ էր։ Կառավարութիւնը ... ժողովրդական՝ անանկ որ խորհրդականները իրենց պաշտօնէն հրաժարեցան, ու ... Ժողովուրդը անդադար ... կ'ուզէր՝ ... ու Գուէրացցի ... ժողովուրդին ... Այս բաներուն վրայ խորհրդականները կարգ մը որոշումներ ըրին, ... եւ ... Ֆիրենցէն ելան ու ...

...

ՀՌՈՄ

ՎԻԵՆՆԱՅԻ լրագիր Հռոմայէն աս վերջին խաւ... ...

* Հոսմայի ծանուցման մէջ։

որն որ պատմական հարկաւոր անդիպութիւններ տալէն համար թագելով հոս կը դնենք։

"Հաշիւ. Թէ Կարոլոս Լուդովիկոս գուքսը՝ Եզրակացութեանց համաձայն յայտարարութեանը ելլէն ետքը Բարմայի ու Բիաչենցայի դքսութիւնները իրենց քաջի երկիրներուն առած ու ատեն մը նստած էր, մէկէն բոլոր Իտալիայի մէջ պարզ միապետական կառավարութեան դէմ ոգի մը գրգռուելէ ետքը։ Կարոլոս Լուդովիկոս իրեն հպատակներուն ուզածը կատարելու ու բարձրացնելու համար՝ իրենց երկրին կառավարութեան համար իրեն ժողովրդեան հայրը՝ անոնց շատ ազատութիւններ տուաւ, որոնք ուրիշ քաղաքի իշխաններուն տուածներէն շատ աւելի ընդարձակ էին, ու Կարոլոս Ալպերտ Սարդինիայի Թագաւորին խնդրեց, որ ինքն ալ իր երկիրներովը Իտալական Մաքսի դաշնակցութեան մէջ կը մտնէ։ Բայց ասկէց իր ժողովրդեան օգտին ու շահուն նայելով՝ կ'ուզէր ըսել որ շատ ալ անոնց անդամ։ Մոդենայի, Հռոմայի ու Դոսկանայի տերոց իշխաններուն գրեց որ ինք ալ Իտալական դաշնաւորութեան մէջ կը մտնէ, ու իրեն եւ իր ժողովրդեան ապագայ վիճակը իրենց միաբան խորհրդեան որոշմանը կը յանձնէ։ Շատ յայտնի է որ Բարմայի գուքսը ան ատեն գոհ՝ որ իրեն անկախ իշխանութեանն ու ժողովրդեան շահին հետ կրնար միաբանիլ, աւելի ուղածէն աւելի ըրաւ։

Բայց աս վերը յիշած իշխաններէն եւ ոչ մէկը իրեն առաջարկութեանը պատասխան մը տուաւ, որ ըսել է թէ անիկա չէն ընդունիր։ Ինչու որ Կարոլոս Ալպերտին ալ ուղածը միայն աս չէր, առաւ միայն միայն իր ուզածները չէր անկած, հապա ան կ'ուզէր, որ ինք Բարմայի ու Բիաչենցայի դքսութիւններուն առանձին տէր եւ իշխան ըլլայ։ Ասոր համար առանց անդիմադրութեան Դուքսին առաջարկեց որ Բարմայի ու Բիաչենցայի վրայ դաշնադրութեանց գործութեամբն անհրաժեշտ խառուածքն իրեն ձգէ։ Սարդինիայի պաշտօնեաներուն աս տարի Ապրիլի 5ին տուած մէկ յայտարարութեան մէջ, Դուքսին գործակալներուն հրէին ու հրէին ըրած առաջարկութեանը պատասխան տրուած է։ Սարդինիայի պաշտօնեաները յառաջուան պէս Դուքսին առաջարկութիւնները չընդունելնուն վրայ համառատուն կեցած են, բայց Դուքսին ցեղին վրայ միայն մարդկութեան ցուցուցած նկատմունքներէն զեղչող պայման միայն կը զիջանին որ խօսակցութեան սկսին, թէ որ Դուքսը ուզելու ըլլայ իր Բարմայի ու Բիաչենցայի դքսութեանց վրայ դաշնադրութեանց զօրութեամբ ունեցած իրաւունքէն բոլորովին ու առանց մէկ պայմանի մը հրաժարիլ։ Մէկ Թագաւորի մը խաբէութիւնն ու զանազանութիւնը աւելի ալ կրնայ երեւ հասնիլ, անանկ Թագաւորի մը՝ որ թէ ազգականութեամբ եւ թէ երկուքն ատենէ ի վեր ցուցուցած մտերմութեամբը Դուքսին աւելի մերձաւոր էր։ Բայց մարդ ինք իրմէ կրնայ խնդրել որ Դուքսը անանկ առաջարկութիւն մը պէտք էր որ մերժէր զինուորներ, որովհետեւ թէ իր պատուոյն, թէ իր անդրանիկի որդւոյն եւ թէ Սպանիական ցեղին իրաւունքը դէմ էր։ Ասոր վրայ սկսաւ առջինէն աւելի Կարոլոս Ալպերտին կողմէն հալածուիլ, մինչեւ Ապրիլի 19ին պարտաւորեցաւ Բարման թողուլ երթալ։ Ան ատենը հալածումը Դքսուհւոյն ու ժառանգին հետևանը վրայ դարձաւ, որոնք հոն մնալը պարտաւորած էին, Դքսուհին իր հիւանդութեանը ու ժառանգին կինը՝ իր մերձաւոր ազատութեան համար։ Բարմայի ժողովուրդը աս երկու խեղճ ձիերուն շատ սէր կը ցուցընէր, անոր համար Կարոլոս Ալպերտ փախնալով որ չըլլայ թէ իր վխտառութիւնը արտայի ելլէ, ասոնք առաւ Մոտենա բերաւ. բայց անոնց խնդրանքին ու ոգորմելի վիճակը առանց մտածելու ու բարեխնամ Բարմացիներուն սրտին վրայ արգելով, Կարոլոս Ալպերտ հոս ալ անոնք հալածելէն չդադրեցաւ։ Ժառանգին կինը հոգնելու համար աղջիկէն եւս Դոսկանայի մէջ իրեն մէկ ապաստանարան մը կրցաւ գտնել. բայց Դքսուհին յառաջ որ գացեց իր ներկայութեամբը աս չարեաց ձար մը կրնայ գտնել, երաւ Դուքսին գնաց։ Ամ որ աս պատմութեան առաջուցնելու վրայ կը դադարեցնեմ, երկնի Անգղիայի կառավարութեան հարցընէ ու խնդրեց որ իր պաշտօնեաները Ենեայի աշխատեցան որ աս երկու խեղճ Դքսուհիներն կարող ըլլան պաշտպանել։

Այս պատմութիւնը վերնալ հարկաւոր է, որ մարդ Դուքսին նախենի գործածներուն վրայ ուղիղ գատաստան կարող ըլլալ ընէ։ Դուքսը իր համբերութեանը ատեն՝ Օգոստոսի 21ին Գերմանիայի Վիսպլար քաղաքը համնելով, ան ատեն՝ որ Կարոլոս Ալպերտ բոլորովին յաղթուած էր, ու Բարմայի եւ Բիաչենցայի դքսութիւնները Աւստրիացւոց ձեռքը անցած էին, Կարոլոս Ալպերտին ըրածներուն, ու իր դքսութիւններուն Սարդինիայի հետ միանալուն դէմ բողոքեց։ — Ըսուեց է որ Դուքսը առանց Աւստրիայի կայսեր հաւաներուն իտալական դաշնակցութեան մէջ մտնել ուզեց, ու իր ապագայ վիճակը ան երեք իշխաններուն ձեռքը ձգեց, որն որ Մոդենէն յառաջ Աւստրիայի հետ դրած դաշինքին համեմատ չէր կրնար ընել, առանց անկէ ուինչ է ու զօրութիւն չունի, ինչու որ ան իշխանները չընդունեցան։ Բայց Աւստրիան իրաւունք ունէր զինքը պատժելու։ Միայն Աւստրիայէն ու յաղթող Աւստրիայի տրուած է յաղթելէն ետքը անխզելի դառնալ։ Անիկա դրուը սաստ անձն խնդած է, որ Բարմայի ու Բիաչենցայի գուքսը իր ժառանգութեան դարձին կը սպասէ, որ իր ամէնը դառնայ։

Այս յօդուածէն ետքը՝ Դուքսին իր հրաժարութեանը մէջ, Պիոս Թ. Ս. Քահանայապետին դրած մէկ թուղթն ալ կը հրատարակէ, որով Դուքսը Քահանայապետին կ'աղաչէ որ իր իրաւունքը իրաւունք ընէ։ Ասանկ մէկ թուղթ մ'ալ Դաղիանայի մեծ դքսին գրած է։

ՀԵԼՈՒԵՏԻԱ

Գ. Օքսենպայն ազգային ժողովքին գահերէց ընտրուեցաւ։ — Պէռնին նոյնանգին տէրութեան խորհուրդը դաշնակցութեան երեսփոխաններուն պահանջելովը որոշեց որ վերջի օրերս նորէն խռովութիւն հանող Իտալացի փախստականները Լոմպարդայի սահմանէն հեռացունի. թէպէտ երեսփոխանները կը պահանջէին որ աս խռովարարները Հելուետիայէն ալ դուրս հանուին, բայց դեռ անիկա չհաստատուեցաւ։ Վիեննայի Թ աւստրիացի դեսպանն ալ որ Հելուետիայի սահմանին մօտ կը հրամայէ, Պեռնին կառավարութեան թուղթ մը գրեց, որ եթէ աս խռովարարները սահմանէն չհեռացընեն նէ, ինքն ալ ասոր խիստ միջոցները նորէն ի գործ պիտի դնէ։

ԱՆԳՂԻԱ

ԴՈՅՍԻՐ Նոյեմբերի 8էն մաղձայռողէն հիւանդացողներուն վրայ այսպէս կը գրէ։ Սկզբնէն 442 հոգի հիւանդացեր, 230 մեռեր ու 54 առողջացեր են։ Լոնտոն ու շրջակայ տեղերը Նոյեմբերի 6էն 7 հոգի հիւանդացեր ու մէկը մեռեր է, ուրիշ քաղաքներու մէջ ամէնը մէկանց 10 հիւանդ ու 10 մեռած կը համարուի։ Նոյն օրը Սկովտիա մէկանց 66 հոգի հիւանդացեր, 27 մեռեր ու 2 բժշկուեր են։ — Վերջին լուրերէն կ'իմանանք որ նոյն հիւանդութիւնը հիմա հոն գրեթէ բոլորովին դադրեր է։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԵՆՆԱՅԻ լրագիր Իսլամհիմ փաշային մահուան վրայ ասանկ կը գրէ։ Իսլամհիմ փաշան Նոյեմբերի 9էն ու 10էն մէջի գիշերը մեռաւ։ Երկէն մէկ մը որ յառաջ խելքը բոլորովին կորսնցուցած էր։ Իմաստուն հանդերը շատ ողորմելի եղաւ։ Հայրը Մեհեմմէտ Ալի փաշան՝ որդւոյն մահուան գոյժը լսելով՝ "Մէկալը բաւ եւ սկսաւ ուրիշ բաներու վրայ խօսիլ, աս ատրճանի ցնցեր է։ Ընտանեաց բոլոր մեծերը Քեամիլ, Հէլիմ, Ահմէտ, Սայիտ ու Հասան փաշաները եւ քանի մը պէյեր շատ մը խորհրդի նստան, եւ որոշեցին որ Աբպաս փաշան՝ Իպրահիմին որդւոյն յաջորդը Մեքքէէն հրաւիրեն, եւ կառավարութիւնն աս ժամն Սայիտ փաշային ձեռքը յանձնեն, եւ որոշմունքներնին մահուան շուտնելով մը բարձրագոյն Դրան խնդրեցին։ Երկրորդ օրը ամսոյն 10ին աս որոշումը Աւստրիայի, Գաղղիայի, Անգղիայի ու Թուսաստանի հիւպատոսներուն իմացուցին։ Անգղիայի հիւպատոսը շուտ մը Սուէզ մարդ խրկեց ու հոն կեցող անգղիական շոգենաւին հրամայեց որ Աբպաս փաշան Մեքքէէն Սուէզ բերելու պատրաստ կենայ։ Գաղղիացիք ու Անգղիացիք աս ժամանակը Եգիպտոսի մէջ իրենց շահը պահելու շատ մտադիր են։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն. տես թիւ 48 եւ 49։)

ԼՈՒՍՈՒՈՐՉԻ աս փեղեցիկ ոգին իր աստծածային ... մեկնեց իր գաւառներուն ու յաջորդներուն անցաւ։ Արիստակէս, Վրթանէս, Յուսիկ, Գրիգորիս, ամէնքն ալ նոյն սիրով իրենց ցեղերը հայրենեաց համար զոհեցին։ Բայց կրնանք համարձակ ըսել որ ցամէնքը գերազանցեց Մեծն Ներսէս։ — Ներսէս Մեծ. Հայրենասէր սրտի ինչ քաղցր ու ցանկալի անուն։ Լսենք մէկ մը յուն պատմագրին իր վրայ ըրած ներբը. "Երկին գած ի Տեառնէ Աստուծոյ... մարդասէր, ... աստուծ խոնարհ եւ առանց ախտաութեան, իրաւանց իրաւարար ... ազգաստապետ։ Եւ առ իւր մտերին ըստ պատուիրանին սիրէր զամենայն ընկեր իւրեւ զանձն. ... եւ զաղքատս եւ զտառապեալս սիրէր եւ ... ի վերայ նոցա, ... ինչ պիտոյ էր եւ դիպուածս հասարակէր ... Եւ ... եւ սորովեցուցանէր օգնական եւ վերակացու եւ ջատագով ամենայն ընկելոց լինէր

[illegible]

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Այս տարւոյս վերջն ալ մօտենալով, ասհասարակ ամէն լրագիրներուն սովորութեանը համաձայն, մեր բաժանորդներն ու ստորագրել ուզողները [illegible] համար ալ իրենց կամքն ու յօժարութիւնը մինչեւ տարւոյս վերջը յայտնելու կը հրաւիրենք: — [illegible]

[illegible]

ԼՐԱԳՐԻՍ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

1. Այս լրագիրը ամէն երկուշաբթի մէյ մը կ'ելլէ: Տարեկան գինը կանխիկ (ֆւ.) 10 ֆիորին արծաթ է, վեց ամսուանը՝ կանխիկ 5½ ֆիորին արծաթ:

2. [illegible]

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

[illegible]